

«Виявлення доброзичливості». Сутність цього прийому – у веселому ігноруванні того, що сталося. Використовуються форми словесного повідомлення на зразок: «Добре, що Ви мені нагадали...», «Якби не Ви, я зовсім забув би про це...» та ін.»

«Питання на відтворення». Мета прийому – припинити спілкування, що відбувається на низькому рівні взаємодії, і надати можливість співрозмовнику виправити свою поведінку в процесі спілкування. Сутність прийому полягає в тому, що вчитель, посилаючись на те, що він недочув або був чимось дуже захоплений, люб'язно просить учня ще раз повторити фразу, з якою він звертався. Тим самим педагог підштовхує учня до пошуку інших, більш культурних форм звернення і поведінки. Тут важливо, щоб в інтонації вчителя не було ніякої іронії, підтексту. Прохання вчителя повинно бути щирим. Використовуються фрази на зразок: «Вибач, я не розчула, що Ви сказали...», «Будь ласка, повторіть те, що Ви сказали...» та ін.

«Питання про одержувача». Цей прийом ще можна назвати «наївним подивом», тому що педагог ніби дивується щодо нетактовного звернення в свою адресу. Він спеціально інструментує наївність, інсценує нерозуміння того, що було сказано учнем. Ставиться запитання: «Це Ви мені сказали?», «Хіба так можна?». Велике значення для реалізації цього прийому має педагогічний артистизм вчителя: пластика, міміка, інтонації.

«Посилення на особистісні якості». Прикладом можуть бути такі фрази: «Я не звикла до такого звертання», «Я не можу продовжувати розмову у такій формі» та ін. Зміст і форма цих фраз мають враховувати рівень вікового та індивідуального розвитку особистості, бути зрозумілими і доступними для учнів.

Отже, жодна освітня технологія не може розглядатися як універсальна. Організація навчального процесу в сучасних умовах вимагає поєднання різних технологій, творчого підходу до використання кожної з них, а також створення нових навчальних технологій. Отже, створення нових інноваційних, креативних педагогічних технологій може бути тільки на базі гарного володіння основними технологіями навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Психолого-педагогічне забезпечення навчально-виховного процесу: Навч. посіб. / В. М. Смірнов; М. В. Руденко, Р. А. Калениченко, В. О. Гаврилюк. – К.: КНУБА, 2014. – 432 с.
2. Чайка В. М. // Основи дидактики. – 2011. – № 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1584072030815/pedagogika/osnovi_didaktiki.
3. Щуркова Н. Е. Педагогическая технология. – М.: Педагогическое общество России, 2002. – 224 с.
4. Основи професійної освіти: Підручник / М. В. Руденко, Р. А. Калениченко, Г. В. Капосльоз, Г. Л. Корчова. – К.: КНУБА, 2018. – 613 с.

Валентина Кириченко,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя ІПВ НАПН України, кандидат у майстри спорту України з хортингу,

Валерія Нечерда,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя ІПВ НАПН України, майстер спорту України з хортингу

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ І ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ

У дослідженні пропонуються методи і технології, що наразі є найбільш ефективними у формуванні просоціальної поведінки особистості в закладах загальної середньої освіти. У центрі уваги авторок тренінги, дискусії, технології сучасного

театру, художньо-прикладні технології, фото-відео технології, евент-технології та ін. Дослідницями наголошується важливість для розвитку просоціальних якостей учнів самоаналізу діяльності та її результатів.

Ключові слова: просоціальна поведінка, особистість, практики формування просоціальної особистості, методи, технології.

Виховання високоморальної творчої особистості, здатної на просоціальне служіння суспільству і своїй державі, є одним із завдань сучасної освіти. Саме тому зусилля педагогів-виховників мають центруватися на розвитку у школярів ціннісного ставлення до кожної окремої людини, що передбачає відповідальність, чесність, терпимість, толерантність, добросовісність, чуйність, вміння колективної співпраці, самоконтролю й ефективного протистояння будь-яким проявам агресії і насильства. Володіння цими цінностями й навичками визначає у соціумі особистість із просоціальною поведінкою, яку, за її найбільш поширеним тлумаченням, розуміють як поведінку людини, котра орієнтується на благо соціальних груп та здійснення дій, корисних іншим людям.

Мета дослідження. Метою нашого дослідження є презентування тих методів і технологій, що довели свою високу ефективність у формуванні просоціальної поведінки особистості в масовій виховній практиці. Всі вони одночасно зацікавлюють школярів, приносять їм задоволення та працюють на формування в учнів просоціальної мотивації та досвіду просоціальних вчинків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні практики формування просоціальної особистості засвідчують істотні виховні можливості таких видів діяльності учнів, як робота із казковими текстами за методом «мозаїка»; рефлексивне обговорення притч і тематичних цитат, конкурси просоціального есе; створення відеоматеріалів, постерів, мотиваторів тощо [3]. Окрім того, такий метод творчої діяльності, як дискусія потужно працює на розвиток в учнів критичного мислення, умінь вести діалог, коректно висловлювати свою точку зору й аналізувати безмежне інформаційне море, перенасичене відверто агресивними, ціннісно-спотвореними повідомленнями.

Через великий потенціал розвитку особистісних якостей у формуванні просоціальної поведінки важко переоцінити важливість тренінгів для учнів (міні-тренінги, презентаційні, інформаційно-просвітницькі). Тренінг створює можливість неформального конструктивного спілкування, відкриття у собі нових здібностей, осмислення свого потенціалу, розширення досвіду позитивної взаємодії, дає змогу проявити креативність, зосередитися на розкритті взаємозумовлених зв'язків між теоретичними положеннями і практичними діями [1]. Тренінгова технологія характеризується високою інтенсивністю комунікації, обміном інформацією, різноманіттям видів діяльності, цілеспрямованою рефлексією учасниками своєї діяльності та стосунків з іншими. Мистецтво спонтанної і творчої поведінки, що стає метою групової роботи на тренінгу, сприяє багатосторонній гармонійній взаємодії, яка є суттєвою передумовою майбутньої просоціальної поведінки особистості.

Збагатити перелік ефективних технологій можуть арт-технології (запозичені з певних жанрів мистецтва), що надають змогу передавати соціально-важливу інформацію за допомогою яскравих художніх образів, орієнтуючись на емоційну сферу особистості. До використання у виховній практиці пропонуються такі арт-технології, як: технології сучасного театру; художньо-прикладні технології; фото-відео технології; евент-технології. Всі вони максимально відповідають інтересам і потребам сучасної молодої людини, яка характеризується «кліповим мисленням» й звикла сприймати світ через яскраві дисплеї мобільних телефонів чи монітори комп'ютерів. Саме тому арт-технології можуть стати дієвим інструментом формування просоціальної позиції молодої людини й водночас допоможуть оновленню методичного інструментарію педагогів-виховників.

При цьому слід зазначити, що *технології сучасного театру* є досить складними, оскільки потребують спеціальної підготовки керівників і попередніх репетицій дітей та молоді, але цікавість до них настільки велика, що підносить ці технології до першої п'ятірки затребуваності в роботі з дітьми й учнівською молоддю [4]. Глядачами театральних вистав може стати велика кількість учнів (на відміну від тренінгу чи уроку), ці технології можуть бути використані під час будь-яких молодіжних акцій чи зібрань. Серед театральних технологій, доречних в роботі з дітьми та молоддю, можна виділити декілька видів вистав: публіцистична, пластично-хореографічна, драматична, гумористична.

На наш погляд, найбільшого поширення у навчальних закладах можуть набути публіцистична та гумористична вистави, яка є спадкоємицею відомої колись агітбригади.

Публіцистична вистава – це монтаж різноманітних епізодів, художніх жанрів, деякі з них навіть можуть мати гумористичний характер. Основна риса цього сценічного жанру полягає в сучасності й актуальності, тобто зміст і сценічна дія відповідають вимогам часу.

Гумористична вистава є жанром дуже яскравим, переконливим, близьким до молодіжної і дитячої аудиторії. Загальновідомо, що за допомогою гумору природно викривати вади, які існують у житті суспільства, пропагуючи навзаєм певні позитивні моделі поведінки. Від тих, хто звертається до роботи в цьому жанрі, він вимагає здорового почуття гумору, жвавості, рухливості, гнучкості мислення. Водночас, потрібно стежити за дотриманням сценічної культури, оскільки несценічним є показ насильницьких дій, приниження гідності іншого тощо.

Художньо-прикладними технологіями є тематичні конкурси малюнків, плакатів, виставки робіт з природного матеріалу тощо. Але молодь сьогодні виявляє цікавість до більш сучасних жанрів мистецтва, і тому ми пропонуємо доповнити методичний інструментарій сучасного педагога-виховника такими методами, як колажування, графіті, 3d-інсталяції, які вимагають від виконавців художніх здібностей та вмінь командної роботи.

Фото-відео технології викликають останнім часом неабияку цікавість у молоді (серед молодого покоління стали популярними аматорські знімки і зйомки власного відео). Саме тому у вихованні просоціальних якостей особистості (доброзичливість, довіра, емпатійність, альтруїстичність, толерантність) дуже доречним є використання відеороликів, анімаційних фільмів, фотовиставок тощо. Використовуючи технологію *фотовиставки (фотоконкурсу)*, ми можемо розраховувати на велику активність з боку молоді, оскільки для створення декількох фотографій потрібно зовсім небагато зусиль, натомість глядацька аудиторія може бути досить великою (адже фотовиставку чи фотоконкурс може бути влаштовано також і в Інтернет-просторі). Педагогам лише необхідно чітко сформулювати тематику фотографій та встановити деякі технічні формати, аби фотографії були належної якості.

Відеоролики можна використовувати для популяризації знань просоціальної спрямованості, часто з просвітницькою метою. Сучасний рівень розвитку цифрових відео-технологій дозволяє зробити досить якісне відео за допомогою аматорської відеокамери і навіть недорогого фотоапарату чи телефону. Тому можна запропонувати молоді зняти власне відео на певну тематику. Серед жанрів аматорського відео використовують відеорекламу, журналістське дослідження, публіцистичний сюжет, інтерактивне опитування, короткометражне кіно.

Стрімко набирають популярності *евент-технології* [2]. Слово «евент» перекладається українською як «подія». Популярними молодіжними формами активності наразі виступають флешмоби, квести, перформанси тощо.

Квести – це аматорські спортивно-інтелектуальні змагання, основою яких є послідовне виконання заздалегідь підготовлених завдань командами або окремими гравцями. Жанр таких змагань – пригодницький, саме тому вони здатні зацікавити дітей та учнівську молодь. Організаторам гри необхідно побудувати маршрут і завдання для команд таким чином, щоб в ході гри розкрити декларовану тему, надати цікаву і корисну інформацію, яка допоможе учасникам квесту осмислити зміст поняття «просоціальна поведінка», усвідомити необхідність активних просоціальних дій чи дізнатися про рівень інформованості команд із заданої теми.

Флешмоби – це заздалегідь спланована масова акція, яка проводиться з метою привернути увагу суспільства до певної проблеми. Свідками її стають всі, хто перебуває в той час у тому місці. Завданням організаторів є придумати дії, що розкривають зміст теми, якій присвячено флешмоб, а також організувати учасників та учасниць. В ідеалі, інформація про флешмоб та його сценарій розміщується в Інтернеті, тоді всі зацікавлені темою і сценарієм можуть взяти участь в акції. Можливі варіанти, коли учасниками флешмобу виступає група заздалегідь підготовленої і організованої молоді, яка виконує дії, що потребували попередньої репетиції. Важливо провести флешмоб в такому місці, де перебуває велика кількість людей, аби більше глядачів звернули увагу на дії флешмоберів та на проблему, яку вони презентують.

Перформанси є формою образотворчого мистецтва, у якій художні образи не статичні, а живі й рухливі. Перформанс важко назвати виставою, хоча все, що відбувається під час його, є результатом роботи режисера та виконавців. Проте, в центрі уваги глядачів залишаються створені художником образи. Перформанси поступово стають популярними і все ширше використовуються під час масових акцій.

Висновки.

Зазначимо, що по завершенню заходів важливо організувати рефлексію учасників, бо самоаналіз діяльності та її результатів – найбільш ціннісний момент у процесі виховної взаємодії. Зараз загальноприйнятною вважають наступну класифікацію, засновану на функціональних відмінностях: рефлексія настрою та емоційного стану; рефлексія діяльності; рефлексія змісту інформації. Її можна здійснювати як усно (прийоми «Комплімент-похвала», «Рефлексивна мішень», «Світлофор», «Східці успіху», «Плюс-мінус-цікаво»), так і письмово (прийоми «Незакінчене речення», «Есей», «Бортовий журнал», «Щоденник», «Синквейн»).

Наголосимо, що власний приклад постійного пошуку оновлення виховної діяльності; практична праця, яка перейшла у творчість, перманентне осучаснення методичного інструментарію значно збільшують ефективність виховання молодого покоління, дозволяючи залучати юнь до просоціальної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д., Кириченко В. І., Петрочко Ж. В. З Україною в серці (тренінг з національно-патріотичного виховання дітей та молоді) : посіб. / І. Д. Бех, В. І. Кириченко, Ж. В. Петрочко. – Харків: «Друкарня Мадрид», 2016. – 140 с. Вид. 2-ге, змінене.
2. Крок до толерантності: використання арт-технологій у захисті прав дітей-біженців: навч.-метод. посіб. / Р. Безпальча, М. Григоріва, Я. Немая [та інш.]. – К. : Школа Рівних Можливостей, 2010. – 24 с.
3. Садкіна В. І. Маленькі секрети учительського успіху. Навчаємо з радістю / Садкіна В. І. – Х. : Вид. група «Основа», 2016. – 144 с. (Серія «Нові формати освіти»).
4. Формування просоціальної поведінки учнів в умовах превентивного виховного середовища загальноосвітнього навчального закладу : монографія / Кириченко В. І., Єжова О. О., Нечерда В. Б., Тарасова Т. В., Хомич О. Л.; за заг. ред. канд. пед. наук, ст. наук. співробітника Кириченко В. І. – Тернопіль : ТЗОВ «Терно-граф», 2016. – 244 с.; табл., рис.